

Nr 96.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1953/54 till riksarkivet jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkterna 3 och 4, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, beräkna vissa anslag till avlöningar och omkostnader vid riksarkivet, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 75, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 20 februari 1953, framlagt de närmare förslag i angivna hänseenden, som framgå av den följande redogörelsen.

1:o) **Riksarkivet: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 1, s. 2—16) föreslagit riksdagen att dels besluta den omorganisation av riksheraldikerämbetet, som departementschefen förordat, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1953/54, vidtaga av departementschefen angiven ändring i personalförteckningen för riksarkivet, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1953/54, dels ock till Riksarkivet: Avlöningar för budgetåret 1953/54 anvisa ett förslagsanslag av 810 500 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 454), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 75 i vad den avser frågan om riksheraldikerämbetets inlemmande i riksarkivet i form av en heraldisk sektion och inrättande av en »statens heraldiska nämnd», samt att riksdagen måtte besluta, att statens heraldiska verksamhet skall utövas av en särskild föredragande för heraldiska ärenden i inrikesdepartementet, med väl styrkt heraldisk kompetens, och till hans arvode bevilja ett anslag av förslagsvis 5 000 kronor per år,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Håstad* och *Hallén* väckt motion (II: 455), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 75 ville uttala, att föreståndaren för den heraldiska sektionen

inom riksarkivet måtte å tjänsteförteckningen upptagas under benämningen statsheraldiker.

Omorganisationen av riksheraldikerämbetet. I avseende härå inhämtas av statsrådsprotokollet huvudsakligen följande.

I anledning av en vid 1946 års riksdag väckt motion (I: 243) hemställde riksdagen i skrivelse den 30 april 1946, nr 179, om en översyn av riksheraldikerämbetets former för organisation och finansiering samt vidtagande av de åtgärder, som en dylik översyn kunde anses påkalla.

Genom beslut den 3 juni 1949 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla en sakkunnig för att verkställa den av riksdagen begärda översynen. Samma dag tillkallade departementschefen såsom sakkunnig för ändamålet kanslirådet i ecklesiastikdepartementet greve A. Ehrensvärd. Efter slutfört uppdrag har utredningsmannen den 15 maj 1952 inkommit med betänkande omfattande utredning och förslag i ämnet (stencilerat).

Utredningsmannen har till en början redogjort för riksheraldikerämbetets nuvarande arbetsuppgifter, personalorganisation och ekonomi. Arbetsuppgifterna är i huvudsak av granskande och rådgivande karaktär. Någon rätt för riksheraldikern att fastställa vapen föreligger ej; i den mån fastställelse skall förekomma sker detta genom andra myndigheters försorg. Arbetsuppgifterna omfattar, förutom förslag till adliga vapen, i huvudsak förslag till vapen å offentliga byggnader, minnesvårdar, fanor, standar och mynt, upplysningar och utlåtanden i frågor rörande ansvar enligt lagarna om rikets flagga, om rikets vapen och om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar, övervakande av att varje på svenska staten eller något dess organ hänsyftande heraldiskt emblem, som allmänt brukas eller anbringas å för allmänheten synlig eller tillgänglig plats, utförts i enlighet med heraldiska regler, heraldisk utredning och utlåtanden i ärenden rörande fastställelse av kommunalt vapen ävensom upprättande av förslag till ordensvapen samt förslag till eller granskning av medaljer, plaketter, diplom, klubbmärken, emblem, sigill, fanor och standar för enskilda föreningar och korporationer samt firmor. Sistnämnda grupp av ärenden, de enskilda ärendena, utgjorde i medeltal under åren 1947/51 mer än hälften av alla ärenden (192 av 360). Personalorganisationen omfattar, förutom riksheraldikern, som förordnas av Kungl. Maj:t, av riksheraldikern anställda två sekreterare samt viss biträdespersonal. Ingen vid riksheraldikerämbetet tjänstgörande har numera heltidstjänstgöring. Som konstnärliga medhjälpare anlitas i vissa fall personer utanför ämbetet. Riksheraldikerämbetets ekonomi är helt grundad på inflytande sportler. Ekonomiskt stöd från staten lämnas endast genom tjänstebrevsrätt och genom förmånen att utan ersättning få disponera erforderlig lokal.

Riksheraldikerämbetets inkomster uppgingo under femårsperioden 1947/51 till följande belopp:

	Totalbelopp	Medeltal per år
För statliga ärenden	17 842	3 568
» kommunala ärenden	77 710	15 542
» enskilda ärenden	38 593	7 719
Summa kronor	134 145	26 829

Huvudparten av inkomsterna användes till avlöningar åt personalen vid riksheraldikerämbetet. 1947/51 utbetalades i medeltal 23 893 kronor årligen i avlöningar och arvoden. I sagda belopp har medräknats ritningsarvoden, som i medeltal uppgått till 4 700 kronor. Riksheraldikern har för egen räkning tillgodofört sig i medeltal 7 987 kronor per år. Avlöningar till sekreterare och biträden (med undantag av ritningsbiträden) ha i medeltal utbetalats med 11 206 kronor årligen.

Omkostnaderna vid riksheraldikerämbetet — innefattande utgifter för bokinköp, bokbindning, tjänsteresor, telefon, lyse, papper, städning m. m. — ha under åren 1950 och 1951 uppgått till 3 471 respektive 3 428 kronor.

Utredningsmannens förslag. Utredningsmannen erinrar om den kritik mot riksheraldikerämbetets organisation, som framförts i den förutnämnda motionen I: 243 vid 1946 års riksdag och i riksdagens revisorers berättelse för budgetåret 1947/48. Han påpekar också, att kritik riktats mot ämbetet även i andra sammanhang, såväl i som utom riksdagen, och anför härom bland annat följande.

Det har därvid ej allenast gällt dess organisation och principerna för finansieringen utan även det sätt, varpå ämbetet utövat sina funktioner. Denna kritik har dock ofta framförts såsom klander mot vissa detaljer i av ämbetet föreslagna vapenbilder, särskilt kommunala, men även gällt principerna för ämbetets handläggande av ärenden. Därvid har framhållits, att tillfälligheter ofta fått bestämma utseendet av ett vapen samt att bättre resultat skulle vunnits, därest ett säkrare, på historiskt material baserat bedömande legat till grund för besluten. Ämbetet skulle i stället ofta ha fastnat på obetydligheter och vidhållit sin uppfattning om dylika på ett sådant sätt, att långvariga diskussioner med vederbörande kommun eller organisation, som underställt ämbetet förslag till vapenbilder, uppkommit. Likaledes har anmärkts, att ämbetet icke alltid följt vad som från heraldiskt intresserat håll kallats heraldikens »lagar». Beträffande emblem för ämbetsverk m. fl. eller militära emblem skulle ämbetet icke alltid hava tagit hänsyn till ämbetsverkets natur och dylikt, varför även här otillfredsställande resultat framkommit.

Utredningsmannen anser, att den anförda kritiken mot det nuvarande riksheraldikerämbetet är svår att bedöma för en lekman men framhåller att, därest det för framtiden anses nödvändigt att bibehålla en statlig myndighet i heraldiska frågor, denna myndighet bör i allt likställas med andra statliga myndigheter, särskilt i fråga om organisation, finansiering och rekrytering.

Därefter kommer utredningsmannen in på frågan om det överhuvudtaget finns tillräckligt med uppgifter för ett statligt ämbete inom heraldikens område. Utredningsmannen anser att detta är fallet och anför i detta hänseende bland annat följande.

I första hand har riksheraldikern att handhava alla frågor, som kunna falla under den statliga heraldiken. Vid sidan av dessa uppgifter ha särskilt under senaste tid kommunala vapen kommit att sysselsätta riksheraldikern i betydande utsträckning. Även om uppgörandet av förslag

i detta avseende icke kan anses åligga riksheraldikern är det i hög grad lämpligt att så sker. Någon skyldighet att biträda enskilda organisationer eller korporationer med anskaffande av emblem finnes icke, men ämbetet har härvidlag i stor utsträckning tillmötesgått framställda önskemål.

Utredningsmannen upptar vidare till behandling frågan, huruvida riksheraldikerämbetets nuvarande uppgifter skulle kunna uppdelas på skilda myndigheter, men avvisar tanken på en dylik uppdelning. Enligt utredningsmannens mening talar alla omständigheter för att samtliga heraldiska frågor samlas hos *en* statlig myndighet.

Beträffande personalbehovet för den heraldiska verksamheten räknar utredningsmannen med att *en* person med heltidstjänstgöring skall kunna fullgöra samtliga egentliga uppgifter. De expeditionella göromålen torde kunna utföras av ett halvtidstjänstgörande biträde. Vidare bör lämpligen någon finnas tillgänglig för tjänstgöring såsom vikarie under semester och annan ledighet för den heraldiska tjänstemannen samt som sakkunnigt biträde åt denne, när arbetet tidvis kan erfordra större arbetskraft.

I fråga om den heraldiska myndighetens organisation har utredningsmannen efter olika överväganden funnit, att de flesta skälen talar för att den heraldiska institutionen förlägges till riksarkivet, samt påpekar, att detta är en naturlig lösning på frågan, eftersom de heraldiska göromålen inom de övriga nordiska länderna på ett eller annat sätt är knutna till riksarkiven. Den nya myndigheten för heraldiska frågor skulle vara av samma art som det nuvarande riksheraldikerämbetet, d. v. s. en myndighet för uppgörande av förslag i heraldiska frågor och för granskning av vapen m. m. men icke en beslutande myndighet. Riksarkivet borde därför icke ingripa i heraldikermyndighetens uppgifter, utan denna skulle på eget ansvar avgiva sina yttranden och förslag. Riksarkivet skulle endast ha den allmänna uppsikten över de heraldiska ärendenas handläggning, deltaga i utseendet av personalen på samma sätt som inom riksarkivet i övrigt samt handha denna avdelnings ekonomiska och andra administrativa ärenden.

Utredningsmannen föreslår, att inom riksarkivet bildas en särskild, utanför byråindelningen stående sektion under ledning av en befattningshavare, benämnd heraldiker och sektionsföreståndare, i likhet med övriga sektionsföreståndare placerad i Ca 29 (numera 31). Till heraldikerns hjälp skulle anställas ett kanslibiträde i Ce 11 med halvtidstjänstgöring. Som vikarie för heraldikern och vid behov såsom biträde vid handläggning av större ärenden skulle anlitas annan befattningshavare vid riksarkivet. För ändamålet borde avlöningsanslaget uppräknas med belopp motsvarande lönen för en halvtidsmanuens i befordringsgången. Om det skulle visa sig, att heraldikern icke blir fullt sysselsatt genom de honom åliggande uppgifterna, är det — framhåller utredningsmannen — givet att riksarkivet skall kunna använda honom för de andra uppgifter inom arkivet, som

lämpligen kan anförtros honom. Uppgörande av ritningar till vapen sker nu genom personer utanför riksheraldikerämbetet mot särskild ersättning. Enligt utredningsmannen bör framtiden förfaras på liknande sätt och medel för ändamålet beräknas under omkostnadsstaten.

Utredningsmannen framhåller, att då som en följd av den föreslagna omorganisationen kostnaderna för den heraldiska verksamheten skall belasta statsverket bör givetvis systemet med sportler, som gör riksheraldikerämbetet till en självförsörjande institution, avskaffas. Ersättning för heraldiska uppdrag föreslås skola utgå enligt särskild taxa och inlevereras till statsverket. Endast i de fall, då statliga organ är uppdragsgivare, bör ersättning icke utgå. Med hänsyn till det förändrade penningvärdet ifrågasättes om icke en översyn av de nuvarande ersättningsbestämmelserna är påkallad.

De årliga kostnaderna för genomförande av utredningsmannens förslag kan givas i huvudsak följande sammanfattning.

Avlöningar	+ 30 400
Expenser	+ 3 500
Ersättning för utförande av heraldiska ritningar	+ 4 500
Beräknade inkomster av den heraldiska verksamheten (efter 30 procent höjning av nuvarande ersättningar)	— 30 200
Bortfall av ersättning för statliga uppdrag	— 3 500
	<hr/>
	Summa kronor 4 700

Dessutom tillkommer engångsanslag för inköp av heraldisk litteratur till riksarkivets bibliotek (4 000 kronor) och för inköp av möbler och utrustning.

Remissyttranden. Riksarkivet förordar i första hand, att riksheraldikerämbetet bevaras som självständig institution men under ledning av en särskild nämnd. I andra hand vill riksarkivet ej motsätta sig att utredningsmannens förslag genomföres.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien föreslår inrättande i anslutning till riksarkivet av ett statens heraldiska kontor med principiell självständighet under allmänt inseende av en särskild nämnd, vilken skulle ha att handlägga frågor av principiell vikt.

Riksheraldikerämbetet ansluter sig i huvudsak till den av vitterhetsakademien föreslagna lösningen.

Statskontoret biträder i stort sett utredningsmannens förslag. Ämbetsverket ifrågasätter dock om icke yttranden och förslag i viktigare och mera principiella ärenden böra underställas riksarkivets prövning.

Statens lönenämnd, styrelsen för svenska stadsförbundet och styrelsen för svenska landskommunernas förbund ha ingen erinran mot utredningsmannens förslag.

Samfundet för hembygdsvård föreslår, att vitterhetsakademien återfår sin forna ställning som statlig remiss- och konsultationsmyndighet i heraldiska ärenden.

Departementschefen har beträffande riksheraldikerämbetets omorganisation anfört huvudsakligen följande.

I likhet med utredningsmannen anser jag, att de heraldiska frågorna även i fortsättningen bör ankomma på en statlig myndighet. I valet mellan att bibehålla det nuvarande riksheraldikerämbetet, om ock i moderniserad form, eller att överföra ämbetets uppgifter till ett annat verk har utredningsmannen förordat den senare möjligheten. Detta anser jag riktigt, särskilt med hänsyn till den ytterst begränsade personalorganisation det här är fråga om.

Utredningsmannen föreslår, att den heraldiska myndigheten förläggas till riksarkivet och där organiseras såsom en särskild utanför byråindelningen stående sektion under ledning av en befattningshavare, benämnd heraldiker och sektionsföreståndare. Sektionen skulle, liksom det nuvarande riksheraldikerämbetet, vara en myndighet för uppgörande av förslag i heraldiska frågor och för granskning av vapen m. m. men icke en beslutande myndighet. Heraldikern skulle på eget ansvar avge yttranden och förslag. Riksarkivet skulle endast ha den allmänna uppsikten över ärendenas handläggning, deltaga i utseende av personalen på samma sätt som inom riksarkivet i övrigt samt handha sektionens ekonomiska och andra administrativa ärenden.

Denna organisation anser jag mig i stort sett kunna godta och vill allenaast invända, att någon möjlighet till underställning av komplicerade och principiellt viktiga heraldiska ärenden bör tillskapas. Den närmast till hands liggande utvägen skulle väl vara att dylika ärenden underställdes riksarkivets prövning. Det torde emellertid för riksarkivet såsom ämbetsverk möta svårigheter att överta en sådan uppgift. Det synes ej heller skäligt att — såsom eljest vore tänkbart — lägga detta ansvar för de svåraste frågorna på det heraldiska området på en enda man, nämligen riksarkivarien personligen. Jag anser därför, att problemet bör lösas genom inrättande för ändamålet av en särskild heraldisk nämnd, med riksarkivarien som självskrivnen ordförande. I nämnden bör som övriga ledamöter ingå riksantikvarien, en konstnärligt sakkunnig, föreslagen av konstakademien, samt en jurist, de två sistnämnda utsedda av Kungl. Maj:t. Nämnden torde böra benämnas Statens heraldiska nämnd. Dess funktioner bör närmare regleras genom av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter. Till ledamöterna torde böra utgå arvoden enligt närmare föreskrifter av Kungl. Maj:t. För ändamålet torde å riksarkivets avlöningsstat uppföras en särskild arvodespost, vilken i avvaktan på närmare erfarenhet rörande omfattningen av nämndens arbetsuppgifter torde böra beräknas till förslagsvis 1 500 kronor.

Med den föreslagna förläggningen av den heraldiska verksamheten till riksarkivet följer, att de heraldiska arbetsuppgifterna bör ombesörjas av riksarkivets personal. Detta kan emellertid ej ske utan att riksarkivet erhåller en viss personalförstärkning. Jag föreslår i sådant hänseende, att ämbetsverkets personal utökas med en heltidstjänstgörande och två halvtidstjänstgörande tjänstemän. Dessa bör ha att i första hand syssla med de heraldiska ärendena. Därest emellertid dessa ärenden icke skulle medföra full sysselsättning för den angivna tjänstgöringstiden, bör tjänstemännen ha att i likhet med riksarkivets andra tjänstemän fullgöra arbetsuppgifter i övrigt inom ämbetsverket efter riksarkivariens prövning.

Av de nya tjänstemännen torde föreståndaren för den heraldiska sektionen böra benämnas heraldiker och förste arkivarie. Hans tjänst bör

placeras i lönegrad Ce 31 och redovisas å personalförteckningen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser om kompetensfordringarna för innehavaren av denna befattning. De halvtidstjänstgörande tjänstemännen bör anställas såsom amanuens respektive konsortsbiträde, båda i beföringsgången.

Som en följd av vad jag nu förordat rörande den heraldiska verksamheten kommer det föråldrade systemet med sportler, som nu gör riksheraldikerämbetet till en självförsörjande institution, att upphöra. Såsom utredningsmannen föreslagit bör ersättning för heraldiska uppdrag fortfarande utgå och inlevereras till statsverket. Endast i de fall då staten är uppdragsgivare torde ersättning ej böra utgå. De nuvarande ersättningsbestämmelserna torde böra revideras med utgångspunkt från att inflytande avgifter såvitt möjligt kommer att täcka samtliga med den heraldiska verksamheten förnade utgifter.

I fråga om tidpunkten för den nya organisationens genomförande har utredningsmannen uttalat, att genomförandet icke kan ske förrän den nuvarande riksheraldikern lämnar sin befattning och att denne — med hänsyn till det sätt varpå han utnämnts och då han i sin egenskap av riksheraldiker icke erhåller pension — måste få kvarstå så länge han önskar. Den nuvarande riksheraldikern, som är född år 1879 och som sedan år 1946 åtnjuter tjänstepension såsom f. d. extra ordinarie arkivarie i riksarkivet med ett pensionsbelopp av 6 240 kronor för år jämte rörligt tillägg, har i en särskild skrivelse anslutit sig till denna utredningsmannens uppfattning samt förklarat, att han icke ansåge sig skyldig avgå från riksheraldikerbefattningen med mindre han hölles skadeslös för bortfallet av de sportelinkomster, som åtföljt tjänsten. Statskontoret däremot har i utlåtande över en annan särskild framställning av den nuvarande riksheraldikern, avseende pension vid avgången från riksheraldikerbefattningen, hävdad den uppfattningen, att Kungl. Maj:t skulle vara oförhindrad att entlediga riksheraldikern i samband med en omorganisation av det nuvarande riksheraldikerämbetet. I anledning av de olika uppfattningar, som sålunda kommit till uttryck, har jag föranstaltat om en särskild juridisk undersökning av frågan om riksheraldikerns oavsättlighet. Denna undersökning har givit vid handen, att någon oavsättlighet icke föreligger. Hinder föreligger därför ej ur denna synpunkt att låta omorganisationen träda i kraft den 1 juli 1953. Jag föreslår, att omorganisationen verkställs från och med nämnda dag.

Enligt den verkställda undersökningen föreligger ingen rätt för den nuvarande riksheraldikern att få ersättning för bortfallet av sportelinkomsterna från tjänsten. Emellertid synes det skäligen, att han erhåller en viss engångsersättning i samband med att tjänsten frångår honom. Jag föreslår, att under riksarkivets icke-ordinarieanslag för nästa budgetår beräknas ett belopp av 5 000 kronor att i samband med riksarkivets övertagande av de heraldiska frågorna utbetalas till den nuvarande riksheraldikern. Det föreslagna beloppet motsvarar drygt ett halvt års sportelinkomster enligt medeltalsberäkningen för åren 1947—1952.

I *motionen II: 454* har anförts bland annat följande.

Den föreslagna organisationen av statens heraldiska verksamhet synes ej stå i rimlig proportion till den ringa betydelse som de heraldiska ärendena har i vår tid. För utarbetande av vapen finnes inom landet tillräckligt många framstående heraldiska forskare och konstnärer. Det väsentliga från

allmän synpunkt är att det vid fastställelse av vapen o. d. finnes heraldisk expertis till förfogande för avgivande av yttranden om rent heraldiska synpunkter. Av de statliga ärendena är det övervägande antalet av militär natur och kan anförtros åt armémuseum, som redan till stor del tagit hand om dem. Det ringa fåtal ärenden, som berör patentverket, torde utan större svårighet kunna handläggas av detta verk utan anlitande av heraldisk expertis; så torde i huvudsak ske redan nu. Antalet av de övriga ärendena torde kunna avsevärt reduceras genom fastställande av normer för de statliga emblemens användning. Utredning om de kommunala vapnens förhistoria och uppgörande av förslag till vapen kan med fördel överlämnas åt enskilda personer och företag. Så sker redan nu i alltmera tilltagande utsträckning.

Den önskvärda statliga kontrollen av den offentliga heraldiken synes enklast kunna utövas genom en särskild föredragande för heraldiska angelägenheter. Med hänsyn till det stora antal heraldiska ärenden, som avser kommunerna, bör denne föredragande i vårt land liksom i Danmark lämpligen knytas till inrikesdepartementet, som handlägger ärenden rörande kommunala angelägenheter.

Till stöd för det i *motionen II: 455* framställda yrkandet har anförts, att den av departementschefen föreslagna dubbelbenämningen »heraldiker och förste arkivarie» icke karakteriserar befattningshavarens egenskap av statlig tjänsteman med uppgift att handlägga heraldiska ärenden. Till jämförelse med den av motionärerna föreslagna benämningen »statsheraldiker» åberopas förekommande benämningar såsom statsagronom, statsgeodet, statsgeolog m. fl.

Kungl. Maj:ts förslag i övrigt. Under förevarande punkt föreslås anställande vid riksarkivet av viss ytterligare biträdespersonal. Den av Kungl. Maj:t äskade anslagshöjningen, som jämväl betingas av vissa automatiska utgiftsökningar, uppgår till sammanlagt 175 500 kronor.

Utskottet. Sedan den av 1946 års riksdag begärda översynen av riksheraldikerämbetets former för organisation och finansiering numera verkstälts, har Kungl. Maj:t under förevarande punkt framlagt förslag till omorganisation av ämbetet.

I detta hänseende föreslår departementschefen, som ansett de heraldiska frågorna böra även i fortsättningen ankomma på en statlig myndighet, att den heraldiska myndigheten i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsmannens förslag organiseras som en särskild sektion inom riksarkivet under ledning av en befattningshavare, benämnd heraldiker och förste arkivarie, med placering i Ce 31. För tjänstgöring i första hand inom den heraldiska sektionen föreslås vidare att riksarkivets personal förstärkes med en amanuens och ett kontorsbiträde i befodringsgången, båda halvtidstjänstgörande. Heraldikern skall enligt departementschefens förslag på eget ansvar avge yttranden och förslag, medan riksarkivet endast skall ha den allmänna uppsikten över de heraldiska ärendenas handlägg-

ning samt deltaga i utseende av personalen på samma sätt som inom riksarkivet i övrigt ävensom handha sektionens ekonomiska och andra administrativa ärenden. För underställning av komplicerade och principiellt viktiga heraldiska ärenden föreslås inrättande av en statens heraldiska nämnd.

I samband med den föreslagna omorganisationen skall det hittillsvarande sportelsystemet upphöra. Enligt departementschefen böra de nuvarande ersättningsbestämmelserna revideras med utgångspunkt från att inflytande avgifter såvitt möjligt komma att täcka samtliga med den heraldiska verksamheten förenade utgifter.

I motionen II: 454 yrkas, att den heraldiska verksamheten uppdelas på skilda myndigheter samt enskilda personer och företag, att statens särskilda heraldiska verksamhet endast skall omfatta viss kontroll av den offentliga heraldiken samt att sistnämnda verksamhet skall utövas av en till inrikesdepartementet knuten, arvodesanställd befattningshavare.

Vid sin prövning av förevarande spörsmål har utskottet — icke minst med hänsyn till önskvärdheten av att enhetligheten i bedömandet av de heraldiska frågorna bevaras — funnit övervägande skäl tala för att den heraldiska verksamhetens olika grenar allt fortfarande bli samlade hos en statlig myndighet. Utskottet avstyrker på grund härav bifall till motionen II: 454.

På av departementschefen anförda skäl har utskottet ansett sig — dock icke utan tvekan — kunna godtaga förslaget om ifrågavarande uppgifters förläggande till riksarkivet. Vad angår organisationen av den heraldiska verksamheten inom riksarkivet saknas emellertid för närvarande säkra hållpunkter för bedömande av verksamhetens blivande omfattning och storleksordning och därmed också för bedömande av den föreslagna organisationens framtida underlag. Ifrågavarande verksamhets inordnande som en särskild sektion inom riksarkivet på sätt departementschefen förordat torde icke nu kunna förutses komma att för riksarkivets del medföra någon verkligt påtaglig förstärkning av ämbetsverkets personella resurser. Det framlagda förslaget innebär likväl en från organisatorisk synpunkt önskvärd elasticitet i sektionens uppbyggnad med vissa möjligheter att alltefter omständigheterna taga sektionens personal i anspråk jämväl för sådana arbetsuppgifter, som direkt hänföra sig till riksarkivets verksamhetsområde. Utskottet, som icke velat motsätta sig bifall till det framlagda organisationsförslaget, vill betona, att ifrågavarande organisation enligt utskottets mening tills vidare bör betraktas som ett provisorium, vars definitiva utformning torde få bli beroende av framdeles vunna närmare erfarenheter på området.

Vad gäller tjänstebenämningen för den heraldiska sektionens föreståndare har utskottet, med hänsyn till befattningshavarens ställning som tjänsteman vid riksarkivet samt i anslutning till vad i motionen II: 455

anförts, för sin del funnit sig böra föreslå, att befattningen å personalförteckningen för riksarkivet tills vidare upptages under benämningen förste arkivarie och statsheraldiker.

Utskottet biträder departementschefens förslag om inrättande av en särskild heraldisk nämnd, bestående av fyra ledamöter. Nämnden bör dock enligt utskottets mening få en sådan sammansättning att lekmannaintressena bli tillbörligt företrädade inom densamma utan att antalet ledamöter ökas utöver det ovan angivna.

I anledning av vad departementschefen anfört beträffande de blivande ersättningsbestämmelserna vill utskottet understryka, att dessa enligt utskottets mening böra få en sådan utformning, att den heraldiska verksamheten blir i allt väsentligt ekonomiskt självbärande.

Vad departementschefen under förevarande punkt i övrigt anfört och förordat har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 455 samt med avslag å motionen II: 454,

a) besluta den omorganisation av riksheraldikerämbetet, som departementschefen förordat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1953/54, vidtaga den ändring i personalförteckningen för riksarkivet, som föranledes av vad departementschefen anfört samt av vad utskottet ovan uttalat beträffande benämningen å föreståndaren för den heraldiska sektionen inom riksarkivet;

c) godkänna följande avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1953/54:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	304 300
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	1 500
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	228 700
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	276 000

Summa kronor 810 500

d) till *Riksarkivet*: *Avlöningar* för budgetåret 1953/54 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 810 500 kronor.

2:o) **Riksarkivet: Omkostnader.** Kungl. Maj:t har (punkt 2, s. 16—18) föreslagit riksdagen att till Riksarkivet: Omkostnader för budgetåret 1953/54 anvisa ett förslagsanslag av 113 800 kronor.

Anslaget är nu uppfört med 100 300 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 13 500 kronor, varav ett belopp av sammanlagt 9 000 kronor betingas av den föreslagna omorganisationen av riksheraldikerämbetet.

Utskottet. Under hänvisning till vad utskottet under föregående punkt anfört får utskottet hemställa,

att riksdagen må till *Riksarkivet: Omkostnader* för budgetåret 1953/54 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 113 800 kronor.

Stockholm den 5 maj 1953.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Näsgård, Ohlson, Leander, Gillström, Pålsson, Näsström, Sundelin, Bergh, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson, fru Lindström, herrar Lundqvist, Ragnar Persson och Edvin Thun; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmberg i Skövde, Ståhl, Rubbestad, Lindholm, Staxäng, Johansson i Mysinge, Widén, Åkerström, Hoppe, Thapper, Persson i Växjö, Almgren och fröken Ager.

Reservationer.

1) vid *punkten 1* (Riksarkivet: Avlöningar) av herrar *Ståhl* och *Widén* samt fröken *Ager*, vilka i anledning av motionen II: 454 ansett att

dels den del av utskottets yttrande, som på s. 8 börjar med orden »I detta» och på s. 10 slutar med orden »ekonomiskt självbärande», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Den av Kungl. Maj:t föreslagna organisationen av den heraldiska verksamheten synes ej stå i rimlig proportion till den ringa betydelse som de

heraldiska ärendena numera har. Under sin mest arbetsbelastade tid på 1940-talet då landskaps-, läns- och flertalet stadsvapen reviderades samt närmare 200 landskommunala vapen och försvarsmaktens emblem tillkom, sköttes ämbetet av riksheraldikerns sekreterare. Även om ytterligare en del kommuner under den närmaste tiden efter storkommunindelningens genomförande kommer att skaffa sig vapen, finnes ej anledning att med dryga kostnader för statsverket inrätta en särskild statlig institution med huvudsaklig uppgift att utarbeta vapen. Det finnes härför inom landet tillräckligt många framstående heraldiska forskare och konstnärer. Det väsentliga ur allmän synpunkt är att det vid fastställelse av vapen o. d. finns heraldisk expertis till förfogande för avgivande av yttranden om rent heraldiska synpunkter. För enstaka specialfall av historisk eller konsthistorisk art förefinnes möjlighet att infordra utlåtanden från riksantikvarieämbetet och andra institutioner.

Huvuddelen av de heraldiska ärenden som handlades åren 1947—51 var enligt utredningsmannen av enskild natur, varumärken o. d. Den närmast största gruppen var kommunala ärenden. Av statliga vapenärenden bör fortsättningsvis liksom hittills det övervägande flertalet, nämligen de militära, handläggas av armémuseum, vilket sker utan särskild kostnad. Det ringa antal heraldiska frågor som berör patentverket kommer att behandlas av detta verk såsom redan nu sker, likaledes utan kostnad. Beträffande de enskilda och kommunala ärendena begränsas statens intressen till kontroll av dels att de vapen som fastställs av Kungl. Maj:t överensstämmer med heraldikens regler och dels att de icke redan föres av någon annan juridisk person, släkt etc. Däremot kan utredning om vapnens förhistoria och uppgörandet av förslag till vapen med fördel överlämnas åt enskilda personer och företag. Så sker redan i alltmer tilltagande utsträckning. Kommunerna måste givetvis förutsättas äga rätt att själva avgöra, till vem de skall vända sig vid infordrande av förslag till vapen.

Såväl enskilda som kommuner torde för biträde med heraldiska ärenden numera i så stor utsträckning vända sig till den för detta ändamål speciellt inrättade avdelningen inom samfundet för hembygdsvård, att nämnvärda arbetsuppgifter med utarbetande av skisser och dylikt icke lägges på det statliga organet, vilket under sådana omständigheter får till uppgift enbart att kontrollera och yttra sig över nya vapen.

Under sådana förhållanden framstår det enligt utskottets mening såsom onödigt kostnadskrävande att inrätta ett nytt helt litet ämbetsverk för dessa föga betydande arbetsuppgifter. Det torde vara fullt tillräckligt att efter mönster från Danmark för ändamålet anlitas en heraldiskt sakkunnig konsulent, knuten till något av redan existerande ämbetsverk — det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra vilket — och att till arvode för denne anvisas ett anslag av 5 000 kronor.»

dels ock utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 454 samt med avslag å motionen II: 455,

a) besluta att statens heraldiska verksamhet skall utövas av en heraldiskt sakkunnig konsulent, knuten till den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer;

b) till *Statens heraldiska verksamhet* för budgetåret 1953/54 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 5 000 kronor;

c) godkänna följande avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1953/54:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslags-</i> <i>vis</i>	304 300
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	208 300
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	265 500
	778 100

d) till *Riksarkivet: Avlöningar* för budgetåret 1953/54 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 778 100 kronor.»

2) vid *punkten 2* (Riksarkivet: Omkostnader) av herrar *Ståhl* och *Widén* samt fröken *Ager*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»I anledning av Kungl. Maj:ts förslag, vari äskas en anslagshöjning med 13 500 kronor, varav ett belopp av sammanlagt 9 000 kronor betingas av Kungl. Maj:ts under nästföregående punkt angivna förslag angående organisation av riksheraldikerämbetet, får utskottet — som med hänsyn till sitt ståndpunktstagande rörande organisationen av statens heraldiska verksamhet finner här ifrågavarande anslag böra höjas med endast (13 500 — 9 000 =) 4 500 kronor — hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till *Riksarkivet: Omkostnader* för budgetåret 1953/54 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 104 800 kronor.»